

De erfelijkheid van slaagkansen

Jean Hindriks
Senior fellow

Het Belgische onderwijs is een van de meest ongelijke ter wereld. De slaagkansen in het onderwijs hangen nauw samen met de sociale achtergrond van de leerlingen. Het decreet "inschrijvingen" in de Franse gemeenschap en het GOK in de Vlaamse gemeenschap maken veel ophef in de publieke opinie, maar het feit dat leerlingen van families met bescheiden achtergrond in het cascadeval tuinen blijft zedig onbesproken. Slaagkansen zijn ongelijk. Kinderen uit kansarme milieus hebben 2 x minder slaagkansen dan kinderen uit geprivilegieerde milieus. Deze situatie is tekenend voor de beide gemeenschappen, maar meer uitgesproken in de Franse gemeenschap.

In recent onderzoek ism collega's van de Universiteit Gent, trachten we het inzicht te verwerven waarom in de twee taalgroepen de schoolresultaten zo nauw gelinkt zijn met de sociale achtergrond van de leerlingen. Tot 60 % in het verschil van resultaten valt toe te schrijven aan het milieu waarin de leerling opgroeit. Daarom ook de titel "Erfelijkheid van slaagkansen". Ons onderzoek is gebaseerd op het PISA 2006 onderzoek, met een staal van 4125 leerlingen in 269 Vlaamse scholen en 2211 leerlingen in 176 scholen in Franstalige scholen.

Dit onderzoek wijst uit dat de keuze van school en studierichting bijdraagt tot de ongelijkheid. Nu de discussie over gelijke onderwijskansen vooral gaat over organisatie van de inschrijvingen en de differentiatie van de financiering, lijkt het ons opportuun om de PISA resultaten van onder het stof te halen.

Sociale breuklijn van de studierichting

Uit onze analyse blijkt dat de Vlaamse en Franstalige schoolsystemen slecht scoren op gelijkheid van kansen. Aan beide zijden van de taalgrens is het niveau van

De erfelijkheid van slaagkansen

sociale segregatie bijzonder hoog, en de sociale mobiliteit is bijna onbestaand.

De Franse gemeenschap heeft, na Hongarije en Mexico, de hoogste graad van sociale segregatie.

40% van de leerlingen uit kansarme families zouden moeten herplaatsen worden om een echte sociale mix te bekomen. De helft van de leerlingen

vind je in een technische of beroepsopleiding, waar de performantie lager is dan in het algemeen onderwijs. Een jongere met bescheiden achtergrond loopt 4 x meer risico om in het beroepsonderwijs terecht te komen dan een jongere uit een geprivilegieerd milieu. Dit risico loopt gelijk in de twee taalgemeenschappen. In de Franse gemeenschap heeft de helft van de jongeren met een bescheiden achtergrond een schoolachterstand, versus één vierde in Vlaanderen.

Als er minder gedubbeld wordt in een Vlaamse school is dat omdat de reoriëntatie vroeger gebeurt (vanaf 12 jaar) in de technische en beroepsopleidingen (versus 14 jaar in de Franstalige scholen).

Met het oog op de verschillen tussen onderwijsrichtingen, die grotendeels bepaald worden door de sociale achtergrond van de leerlingen, lijken de inschrijvingen en de keuze tussen verschillende studierichtingen van secundair belang.

Sociale segregatie of school-segregatie?

Hoe verklaar je dat leerlingen uit een beroeps of technische richting zwakker scoren in lezen, wiskunde en wetenschap? Ligt het aan het leerplan dat minder aandacht zou besteden aan deze

basiscompetenties? Erger is dat 3 à 4 maal meer leerlingen van bescheiden achtergrond terug te vinden zijn deze studiesrichtingen. Zijn ze door hun familie zo slecht voorbereid op het verwerven van kennis? Hoe kan dit verklaard worden, wetend dat slaagkansen natuurlijk niet afhankelijk van genetische factoren. Men

kan niet anders vaststellen dan een achteruitstelling, waarbij jongeren uit een gedefavoriseerd milieu in tweede klasse spelen, en jongeren uit geprivilegieerde milieus in eerste divisie.

Wie is verantwoordelijk?

Het artikel 21 van het missie decreet dat stipuleert: "In de eerste 8 jaren van het verplicht onderwijs worden de leerlingen georiënteerd naar de onderwijsvorm die het meest aansluit bij hun verwachtingen en capaciteiten" is natuurlijk hypocriet.

We weten dat de oriëntatie en het cascadesysteem van het ASO naar het TSO en tenslotte het BSO quasi onomkeerbaar is. In het secundair onderwijs is het einde van de tweede graad een scharniermoment: daar wordt het lot bezegeld van de schoolloopbaan, en met als logisch gevolg, ook het professionele en sociale toekomst van het kind. Sommigen stellen dat "jongeren die dat wensen toegang moeten krijgen tot kortere beroepsopleidingen, en dat deze opleidingen noodzakelijk zijn in de ontwikkeling van technische en beroepsvaardigheden." Toeval of niet? Het zijn steeds kinderen uit minder geprivilegieerde milieus die korte opleidingen "wensen" te volgen. Hoe eerder de selectie plaats vindt, hoe meer de jongeren uit kansarme milieus neiging

Slaagkansen blijven

een mysterie voor

veel kansarme

gezinnen, en de

sociale mix is niet

meer dan een

concept uit een

ministerie

hebben om te kiezen voor een kortere of minder gevaloriseerde opleiding en het hun aangekondigd falen in meer gereputeerde opleidingen interioriseren. Dit is een ongelijk proces, maar wordt vaak gevalideerd en zelfs versterkt door beslissingen van de klassenraad.

Moeten de studierichtingen opgeheven worden?

In Noorderse landen (Denemarken, Finland, Zweden, Noorwegen en IJsland) bestaat er geen voortijdige oriëntatie, en verschillende studierichtingen bestaan er simpelweg niet. Zitten blijven is zeldzaam, en er is geen selectie op basis van competenties, wat niet uitsluit dat de pedagogie aangepast wordt aan de gedifferentieerde groepen per klas. Finland schafte haar studierichtingen af tussen 1972 en 1977, met, volgens recente studies, een positief effect op de sociale mobiliteit.

Het verminderen van sociale ongelijkheid in ons onderwijs en, en tegelijkertijd het opkrikken van de competenties is geen gemakkelijke oefening. Wat de noorderse landen ons leren is dat het mogelijk is om de onderwijsrichtingen beter te integreren, en tegelijk de performantie van elke leerling te verhogen.

Jean Hindriks
Senior fellow

Verschenen in Le Soir van 14 februari 2010

Onafhankelijke denktank en doetank voor duurzame economische groei en sociale bescherming.
"Think-tank" et "do-tank" indépendant pour une croissance économique et une protection sociale durables.